

Jo stærkere Bedrifterne er koncentrerede, desto mindre kan man anvende den gamle Bestemmelse af et Mellemstandsmenneske, at han, for saa vidt han tilhører Erhvervslivet, enten skal være Bedriftsleder eller have effektiv Udsigt til at blive det. Den samme Lov, som med stigende Intensitet i Byerhvervene har berøvet Arbejderne Udsigten til egen Bedrift, har virket overfor Mellemstanden, Tusinder og atter Tusinder af højt uddannede Mennesker maa arbejde i koncentrerede Bedrifter uden nogen som helst Udsigt til økonomisk Selvstændighed i Ordets tidligere Betydning; det gælder Ingeniører, højtuddannede Bogholdere, Revisorer, Korrespondenter o. s. v. Og Spørgsmaalet bliver da, om det er en Ulykke. Det behøver ikke nødvendigvis at blive en; men paa den anden Side maa man indrømme, at det kan blive en Ulykke, og man maa indrømme, at Tendensen til, at det skal blive en, ligger i de koncentrerede Bedrifters Natur. Der maa der være en eller anden Modvægt.

Jeg har citeret de store amerikanske Bedriftsledere, men jeg vil dog pege paa et andet Tilfælde, der ligger midt i vort Samfund, og som netop paa dette Punkt burde have lært os en hel Del, som vi ikke har lært af lutter Tørst efter Sensation og Alverdens Ting, som i og for sig ikke kom det, som var Hovedbelæringen, vi kunde have høstet af dette Tilfælde, ved. Jeg tænker paa Landmandsbanken og de Undersøgelser, der her blev anstillet. Hvad var det, man søgte efter? Man søgte efter kriminelle Tilfælde. Kriminelle Tilfælde var det eneste, der havde Interesse for Samfundet, for Aviserne. Som om kriminelle Tilfælde var noget nyt! Som om kriminelle Tilfælde havde nogen som helst Tilknytning til den særlige Driftsform, vi netop i Landmandsbanken havde til Undersøgelse! Kriminelle Tilfælde kan man finde overalt og finder man overalt, dem finder man akkurat lige saa godt i en Urtekræmmerbutik som i en koncentreret Bedrift, og hvor de kommer for Dagens Lys, straffes de.

Men havde man til Undersøger valgt en Mand, der havde Begreb om Nationaløkonomi, ud over hvad vore daarlige Lærebøger kunde give ham, saa havde man ikke undgaaet at faa fremdraget Betydningen af, at hele Mellemklassen indenfor denne vældige, koncentrerede Bedrift, en Mellemklasse, der rummede mange dygtige Forretningsmænd, var sat fuldstændig ud af Spillet, udenfor al Indflydelse, saa vidt muligt uden for al Viden. Til Fordel for hvad? Til Fordel for to Herrer, der hverken

havde Kundskaber eller Evne til at lede dette Kæmpeforetagende, to Individuer, for hvem det karakteristiske var deres Umodenhed, dette, at de var fuldstændig Dreng, den ene en kultiveret, elskværdig og behagelig Dreng, den anden en frygtelig Laban. De er nu døde begge to, saa man skulde maaske ikke omtale dem saadan, men det er Typen, jeg er nødt til at karakterisere. Og jeg siger: Det er ikke i Landmandsbanken alene, man har denne umodne Type, De kan finde den mangfoldige Steder i Erhvervslivet.

Jeg gør ærede Medlemmer opmærksom paa, at hvad jeg siger her, ikke er Eftersnak. Jeg har sagt det samme før Krakket, eller før jeg anede, at der skulde komme et Krak. Jeg sagde det nemlig i 1920, lige efter at Glückstadt havde holdt sin Tale paa Konferencen i Bryssel, som jeg havde læst. Da var det mig fuldstændig klart, at hvad end denne Mand var — om han var en rutineret Banktekniker eller ej, det kunde jeg ikke afgøre, men hvad han end var: Økonomi havde han ikke Spor af Begreb om. Og det samme har jeg sagt, medens Tid var, om andre store Driftsledere, som kan lede, saa længe det hele gaar af sig selv, men heller ikke et Øjeblik længere.

I Hænderne paa disse to ganske umodne og inkompetente Ledere var nu denne uhyre Bedrift givet. De, og navnlig Glückstadt, sad jo med en Enevoldsmagt, som ikke gav Ludvig XIV's en Smule efter. Straffene for at bryde den var ikke varierede som den Gang, men de ramte lige saa knusende. Det var Afskedigelse, ud af Arbejdet, ud af Brødet og uden Mulighed for at kunne faa dette Brød igen som Følge af det Odium, der hvilede paa dem efter en saadan Afskedigelse.

Landmandsbanken er kun et Eksempel, men det er et klart og lærerigt Eksempel, og et Eksempel, som de, der gør Modstand mod det lidet, der er at gøre mod denne Udvikling, aldrig vil kunne komme bort fra. Det, der betød noget, var ikke Kriminaliteterne, men det, at denne uhyre Forretning gik med stigende Fart løbsk ned mod sit Fald, uden at et eneste af de mange dygtige Mennesker, der sad derinde, og som havde kunnet og utvivlsomt havde villet standse denne Fart, var i Stand dertil. Det er et Eksempel paa, siger jeg, hvordan Mellemstandens Stilling, dersom der ingen Modstand kommer, kan blive og vil blive under de koncentrerede Bedrifter. Den mekaniseres simpelt hen, det vil sige dens Væsenspræg som Mellemstand udslettes, eller med andre Ord, den er ingen Mellemstand mere. Og i sit Fald eller under